

تسبین
اصول فقط

www.ketab.ir

سبعه

مصطفیٰ مدنی

سرشناسه: حسینی نسب، سید مصطفی، ۱۳۵۶ -

عنوان و نام پدیدآور: تبیین اصول فقه شیعه / سید مصطفی حسینی نسب.

مشخصات نشر: قم، انتشارات اهل علم، ۱۴۰۴.

مشخصات ظاهری: وزیری - ۳۷۹ ص.

شابک دوره: ۹۷۸-۶۲۲-۹۲۲۳۳-۱-۴

شابک جلد اول: ۹۷۸-۶۲۲-۹۲۲۳۳-۲-۱

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

موضوع: اصول فقه -- Islamic law, Shiites

رده بندی کنگره: BP159/8

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۳۱۲

شماره کتابشناسی ملی: ۹۹۹۲۱۱۴

اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا

انتشارات اهل علم

نام کتاب: تبیین اصول فقه شیعه

نویسنده: سید مصطفی حسینی نسب

مقرّر: علیرضا عباسی

ویراستار: سید محمد مهدی حسینی متولّی

ناشر: اهل علم

شمارگان: ۵۰۰

نوبت چاپ: اول / ۱۴۰۴

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۲۲۳۳-۲-۱

قیمت: ۵۰۰ هزار تومان

تمامی حقوق برای ناشر محفوظ است.

سخن ناشر

اثر حاضر، بیانی شیوا و رسا از مبانی مهم اصولی شیعه می‌باشد که پس از ارائه درس خارج اصول توسط استاد محترم حجت الاسلام و المسلمین سید مصطفی حسینی نسب و تقریر فاضل ارجمند آقای عباسی گردآوری شده و تحت اشراف استاد محترم تألیف گردیده است.

به جهت ادا شدن قسمتی اندک از حقوقی که این استاد محترم بر انتشارات اهل علم دارند؛ لازم می‌دانیم، مؤلف محترم را به عنوان یکی از مفاخر اهل علم در حوزه علمیه قم در حد مختصری معرفی نماییم:

✓ استاد سید مصطفی حسینی نسب، متولد ۱۳۵۶ در شهرستان اراک، فارغ التحصیل حوزه علمیه قم با رتبه اجتهاد، فارغ التحصیل دکتری در رشته فلسفه گرایش مبانی نظری اسلام، مدرس سطوح عالی در مؤسسات فقهی حوزه علمیه قم، از مدیران علمی طرح ولایت دانشجویی و از مدرسین آن طرح در شهر مقدس قم و از اساتید مشهور در ایران می‌باشند که طلاب کثیری از اقصای نقاط کشور توفیق شاگردی ایشان را دارند. اَدَامَ اللّٰهُ ظِلَّهُ الْوَافِی

✓ تعدادی از اساتید که استاد حسینی نسب از ایشان کسب فیض کردند به شرح ذیل می‌باشند:

- مرحوم حجة الاسلام و المسلمین سید حجت حسینی کیشانی: ادبیات عرب به مدت ۲ سال (حوزه حاج محمد ابراهیم خوانساری اراک)
- مرحوم آیه الله علی اصغر قاضی زاده: الموجز، اصول فقه و شرح لمعه به مدت ۳ سال (حوزه علمیه حاج محمد ابراهیم خوانساری اراک)
- مرحوم آیه الله علی پناه اشتهاوردی: مکاسب به مدت ۲ سال
- آیه الله محمد قاضی زاده: رسائل، کفایه و بخشی از مکاسب به مدت ۴ سال
- آیه الله عبد الله احمدی شاهرودی: خارج اصول به مدت ۸ سال و خارج فقه به مدت ۴ سال
- آیه الله مروی: خارج فقه (اجتهاد و تقلید) به مدت ۲ سال
- آیه الله مجد ارومیه‌ای: خارج فقه (صلاة جماعة) به مدت ۱ سال
- آیه الله علیرضا اسلامیان: خارج فقه (طهارت - مبحث میاه) به مدت ۱ سال

- مرحوم حجة الاسلام والمسلمین ترابی: رجال به مدت ۲ سال
- استاد تمام، محمد حسین زاده یزدی: معرفت شناسی (۲ و ۱)
- حجة الاسلام والمسلمین دکتر عبد الحسین خسروپناه: کلام قدیم و جدید، تاریخ فلسفه غرب به مدت ۳ سال
- استاد عبد الرسول عبودیت: حکمت متعالیه به مدت ۲ سال
- استاد دکتر محمد فنایی: تاریخ فلسفه غرب و فلسفه دین به مدت ۲ سال
- حجة الاسلام والمسلمین دکتر محمد حسین طالبی: فلسفه حق و زبان تخصصی
- حجة الاسلام دکتر ابوترابی: آموزش فلسفه و نه‌ایة الحکمة به مدت ۳ سال
- ✓ از جمله تالیفات ایشان که پیش از این کتاب منتشر شده‌اند، کتب ذیل می‌باشد:
- المختار من حواشی الفرائد: مجموعه ای از تعلیقات بر کتاب رسائل شیخ انصاری که جلد اول آن در سال ۱۳۹۷ توسط مرکز فقهی ائمه اطهار منتشر شد.
- المختار من حواشی المکاسب: مجموعه ای از تعلیقات بر کتاب مکاسب شیخ انصاری که جلد اول آن در سال ۱۴۰۲ توسط مرکز فقهی ائمه اطهار منتشر گردید.
- اصول فقه تحلیلی: ارائه مطالعات تطبیقی میان مباحث الفاظ اصول فقه و مباحث تفسیر حقوقی و مشخصاً حقوق امریکا که با فاضل ارجمند حجة الاسلام سید مصطفی محقق داماد به صورت مشترک نگارش شد و جلد اول آن در سال ۱۴۰۱ توسط موسسه بوستان کتاب منتشر گردید.
- فهم‌های متقابل از متون اعتقادی: رساله دکتری ایشان در موسسه آموزشی پژوهشی امام خمینی بود که در این کتاب ۲۶ عامل ایجاد فهم‌های متقابل از متون دینی معرفی و در سه قالب بینشی روشی و گرایشی دسته بندی شده‌اند. ارائه راهکارهای مختلف برای کاهش این گونه تقابل‌ها به ویژه راهکار لزوم توجه به جامعه هدف و فضای تخاطب از دیگر ویژگی‌های این پژوهش است. این کتاب در سال ۱۴۰۱ توسط موسسه امام خمینی (عج) منتشر گردید.
- تجدد و سنت در جریان‌های فکری معاصر: این کتاب به مطالعه مقایسه‌ای و نقادانه نگرش‌های جریان‌های فکری متنوع در ایران معاصر در حوزه سنت و تجدد می‌پردازد. این کتاب در سال ۱۳۹۲ توسط کانون اندیشه جوان منتشر گردید.
- عدل الهی: این کتاب نخستین تألیف استاد است که در راستای بررسی موضوعی مسأله عدل الهی با تکیه بر اندیشه‌های شهید مطهری (عج) برای مخاطب دانشجو در سال ۱۳۸۹ نوشته شد و توسط کانون اندیشه جوان بارها چاپ شده است. این کتاب یکی از کتب مجموعه «چلچراغ حکمت» می‌باشد.

مقدمه (سخن مؤلف)

یکی از مهم‌ترین دغدغه‌های هر مسلمان شیعه این است که کارها و رفتارهای خود را مطابق با خواست و دستورات خداوند انجام دهد. برای پاسخ به این نیاز، علمی به نام «فقه» به وجود آمد. فقه به ما کمک می‌کند تا با استفاده از قرآن، سخنان و رفتارهای پیامبر ﷺ و امامان علیهم‌السلام و همچنین عقل، بفهمیم که خداوند از ما چه می‌خواهد و چه کارهایی درست یا نادرست هستند.

اما برای این که بتوانیم این دستورات را به درستی از منابع دینی استخراج کنیم، نیاز به یک روش مشخص داریم. این جاست که علم دیگری به نام «اصول فقه» وارد می‌شود. اصول فقه به فقیه کمک می‌کند تا با استفاده از قواعد و روش‌های دقیق، احکام دینی را دربارهٔ نیازهای مختلف انسان پیدا کند.

تبیین اصول فقه شیعه امری بسیار ضروری است، زیرا این علم نه تنها پایه‌گذار فهم صحیح احکام شرعی است، بلکه به ما کمک می‌کند تا با توجه به تحولات اجتماعی و فناوری‌های جدید، پاسخ‌های مناسبی برای مسائل نوظهور پیدا کنیم. امامان شیعه علیهم‌السلام نقش اساسی در شکل‌گیری این علم داشته‌اند و شیوهٔ صحیح استنباط احکام الهی را به شاگردان خود آموزش داده‌اند.

با گذشت زمان و تغییر شرایط زندگی، مسائل جدیدی در جامعه پیش آمد که در گذشته وجود نداشته است. مردم برای دانستن حکم شرعی این مسائل به عالمان دینی مراجعه می‌کنند و فقیهان نیز با استفاده از اصول فقه تلاش می‌کنند پاسخ‌هایی مطابق با دین ارائه دهند. برای مثال، موضوعاتی مثل فناوری‌های جدید یا مسائل پیچیده اجتماعی که در زمان پیامبر ﷺ مطرح نبوده‌اند. مردم برای دانستن حکم شرعی این مسائل به فقهاء مراجعه می‌کنند و فقیهان نیز با استفاده از اصول فقه تلاش می‌کنند پاسخ‌هایی مطابق با دین ارائه دهند. به همین دلیل، علم اصول فقه همگام با تحولات زندگی بشر رشد کرده و گسترش یافته است.

هر چند دانش اصول فقه ناظر به دانش فقه است ولی قواعدی که در آن، مورد بحث قرار می‌گیرند دو گونه هستند: برخی صرفاً در چارچوب فقه کاربرد دارند ولی بسیاری از آن‌ها منطق فهم دین هستند و سایر علوم اسلامی از تفسیر گرفته تا اخلاق، از آن‌ها بی‌نیاز نیستند.

نوشته حاضر بازنویسی تقریرات فاضل ارجمند حجة الاسلام دکتر عباسی از سال نخست درس خارج اصول اینجانب است که به عنوان تمهیدی درس خارج آية الله فائینی نجفی در حوزه علمیه قم تدریس می شد و از ابتدای اصول تا اوامر را پوشش می دهد. در ترتیب و چینش مباحث کتاب حاضر، حتی الامکان به ساختار رایج میان اصولیین امامیه وفادار مانده و سعی شده تا مشابه با ساختار کتاب شریف کفایة الأصول آخوند محمد کاظم خراسانی، تبیین دقیق و شیوایی از اصول فقه شیعه ارائه گردد. اینجانب در این مقام هیچ گونه داوری نمی کنم و ارزیابی و داوری در مورد اثر را به وجدان پاک نازنینانی و امی نهم که نگاه همه جانبه به آن خواهند افکند و از نقد و نظر همه این نازنینان استقبال می کنم.

نظر پاک نازنین پند نازنین جمله نازنین پند

وظیفه خود می دانم از زحمات فاضل ارجمند حجة الاسلام دکتر عباسی و فاضل ارجمند حجة الاسلام حسینی متولی و سایر دست اندرکاران انتشارات اهل علم که در آماده سازی چاپ و نشر این اثر تلاش نمودند، تشکر می کنم.

در پایان امیدوارم این اثر مرضی خداوند و امام عصر علیه السلام قرار گرفته و خوانندگان محترم این جانب را از دعای خیر محروم نفرمایند.

و من الله التوفیق

سید مصطفی حسینی نسب

شعبان المعظم ۱۴۴۶

قم المقدسة

www.ketab.ir

فهرست مطالب

۱۹	پیش گفتار
۲۱	روش انتخاب مباحث مقدماتی علم اصول
۲۲	نظر نهایی
۲۲	الف) میزان آشنایی فراگیران با مقدمات
۲۳	ب) مرتبط بودن مقدمات با مسائل علم
۲۵	فصل اول: موضوع علم
۲۷	گفتار اول: لزوم یا عدم لزوم وجود موضوع برای علم
۲۸	بررسی استدلال به قاعدة الواحد
۳۰	بررسی استدلال به تمایز علوم
۳۰	نظر نهایی
۳۱	گفتار دوم: روش تشخیص موضوع علم
۳۱	روش اول: راه کلی طبیعی و فرد
۳۳	روش دوم: عوارض ذاتیه
۳۷	نظر نهایی
۳۸	گفتار سوم: موضوع علم اصول
۳۸	بررسی نظر «میرزای قمی»
۳۸	نظر «صاحب فصول»
۳۹	نظر نهایی
۴۲	جمع بندی
۴۳	فصل دوم: تمایز علوم و تداخل آن
۴۵	گفتار اول: تمایز علوم

۴۵	تمایز علوم به موضوعات
۴۷	تمایز علوم به اغراض
۵۰	تمایز علوم به سنخ مسائل
۵۱	نظر نهایی
۵۲	گفتار دوم: تداخل علوم
۵۲	تداخل علوم در بعضی از مسائل
۵۲	تداخل علوم در تمام مسائل
۵۳	نظر نهایی

فصل سوم: تعریف علم اصول

۵۷	گفتار اول: تعریف رایج قبل از آخوند خراسانی
۵۷	اشکال به قید «العلم»
۵۸	اشکال به قید «المُتَهَدَّة»
۶۰	اشکال به جامعیت تعریف
۶۱	نقض اول به مانعیت تعریف: قواعد فقهیه
۶۵	نقض دوم و سوم به مانعیت تعریف: قواعد لغت و رجال
۶۷	گفتار دوم: تعریف مختار از دانش اصول
۶۷	مقدمه اول: شرح الاسم بودن تعریف علم اصول
۶۸	مقدمه دوم: عدم مایز ذاتی در علم اصول
۷۰	مقدمه سوم: تقدّم بالطبع مسائل اصول فقه بر فقه
۷۰	مقدمه چهارم: اشکالات وارد بر تعریف مشهور
۷۲	نظر نهایی و تعریف مختار

فصل چهارم: وضع

۷۳	گفتار اول: وضع به معنای مصدری
۷۵	نظریه اول: مسلک علامیت (نظر مختار)
۷۶	نظریه دوم: مسلک تعهد
۷۹	نظریه سوم: مسلک جعل الملازمة
۸۲	نظریه چهارم: مسلک تنزیل

۸۳	نظریه پنجم: مسلک قرن اُکید
۸۴	گفتار دوم: وضع به معنای اسم مصدری
۸۵	گفتار سوم: وضع به معنای ملحوظ اولیه واضع
۸۶	گفتار چهارم: اقسام چهارگانه وضع
۹۱	نظر نهایی

فصل پنجم: موضوع له هیئات

۹۳	
۹۵	گفتار اول: تبیین بحث
۹۶	گفتار دوم: بررسی نظرات
۹۶	نظریه شیخ انصاری
۹۹	نظریه آخوند خراسانی
۱۰۶	نظریه مشهور فقهای معاصر
۱۱۵	نظر نهایی

فصل ششم: خبر و انشاء

۱۲۰	گفتار اول: نظریه «آخوند خراسانی»
۱۲۲	نقد نظر آخوند خراسانی
۱۲۴	گفتار دوم: نظریه «محقق اصفهانی»
۱۲۴	نظر «محقق اصفهانی» در «حقیقت انشاء»
۱۲۶	نظر «محقق اصفهانی» در «موضوع له انشاء»
۱۲۷	نقد نظر «محقق اصفهانی»
۱۳۰	گفتار سوم: نظریه «مرحوم خوئی»
۱۳۰	نظر «مرحوم خوئی» در «حقیقت انشاء»
۱۳۲	نظر «مرحوم خوئی» در «موضوع له انشاء»
۱۳۴	نظر نهایی
۱۳۴	حقیقت انشاء
۱۳۵	موضوع له انشاء
۱۳۶	ثمره بحث «موضوع له انشاء»

فصل هفتم: نقش اراده تفهیمیه در موضوع له

۱۳۸

- گفتار اول: ثمره بحث ۱۴۰
- گفتار دوم: نظر «صاحب فصول» ۱۴۱
- گفتار سوم: نظر «آخوند خراسانی» ۱۴۱
- گفتار چهارم: اشکال «آخوند خراسانی» به فهم «صاحب فصول» ۱۴۲
- گفتار پنجم: نظر «مرحوم خوئی» ۱۴۳
- نقد نظر «مرحوم خوئی» ۱۴۳
- نظر نهایی ۱۴۴
- ثمره بحث ۱۴۶

فصل هشتم: تقسیمات وضع

۱۴۸

- گفتار اول: تقسیم وضع به تعیینی و تعینی ۱۵۰
- بررسی وضع تعیینی استعمالی ۱۵۳
- بررسی اشکال بر وضع تعیینی استعمالی ۱۵۳
- بررسی اشکال «مرحوم خوئی» بر وابسته نبودن صحت استعمال به علاقات واضع ۱۵۵
- نظر نهایی ۱۵۷
- گفتار دوم: وضع مرکبات ۱۵۸
- نظر «میرزای قمی» ۱۵۸
- نظر «آخوند خراسانی» ۱۵۸
- نظر نهایی ۱۵۹
- گفتار سوم: وضع شخصی و نوعی ۱۶۰
- تفسیر مشهور از وضع شخصی و نوعی ۱۶۰
- نظریه «محقق اصفهانی» ۱۶۲
- نظر نهایی ۱۶۳

فصل نهم: حقیقت و مجاز

۱۶۴

- نظریه مشهور ۱۶۷
- نظریه سکاکی و امام خمینی ۱۶۷

۱۶۸	اشکال های شهید صدر
۱۶۹	نظر نهایی
۱۷۰	فصل دهم: علائم وضع
۱۷۲	گفتار اول: اهمیت بحث علامات وضع
۱۷۴	گفتار دوم: منشأ اعتبار علامات وضع
۱۷۴	گفتار سوم: علامت تبادر در تشخیص موضوع ^۱ له
۱۷۵	استدلال بر حجیت تبادر
۱۷۵	اشکالات مطرح بر علامت تبادر
۱۸۳	نظر نهایی
۱۸۴	گفتار چهارم: علامت صحت حمل و صحت سلب
۱۸۴	توضیح صحت حمل و سلب
۱۸۴	بررسی نظر آخوند خراسانی
۱۸۶	بررسی نظر امام خمینی و شهید صدر
۱۸۷	بررسی نظر مرحوم خونی
۱۸۸	بررسی نظر محقق عراقی
۱۸۹	نظر نهایی
۱۹۲	گفتار پنجم: علامت اطراد در تشخیص موضوع ^۲ له
۱۹۲	توضیح اطراد
۱۹۳	بررسی نظر «آخوند خراسانی»: رعایت نوع علایق
۱۹۵	بررسی نظر «محقق عراقی» و «امام خمینی»: کثرت تبادر
۱۹۵	بررسی نظر «مرحوم خونی»: اطراد منشأ تبادر
۱۹۶	بررسی نظر «محقق اصفهانی و برو جردی»: شیوع استعمال لفظ
۱۹۷	تبیین تفاوت اطراد با مجاز مشهور
۱۹۷	اشکالات نظر محقق اصفهانی
۱۹۸	نظر نهایی
۲۰۰	فصل یازدهم: حقیقت شرعیّه
۲۰۴	بررسی نظر «آخوند خراسانی»

۲۰۵	 بررسی نظر محقق عراقی
۲۰۶	 بررسی نظر مرحوم بروجردی و امام خمینی
۲۰۹	 بررسی نظریه حقیقت شرعی به وضع تعینی
۲۱۰	 نظر نهایی
۲۱۱	 ثمره بحث حقیقت شرعی
۲۱۱	 نظر مشهور درباره ثمره عملیه حقیقت شرعی
۲۱۲	 ثمره عملیه غیر مشهور برای حقیقت شرعی
۲۱۳	 تفاوت بین اقوال حقیقت شرعی در ترتب ثمره
۲۱۶	فصل دوازدهم: صحیح و اعم
۲۱۹	 گفتار اول: رابطه بحث صحیح و اعم با بحث حقیقت شرعی
۲۱۹	 بررسی تصویر «آخوند خراسانی»
۲۲۰	 بررسی تصویر «شیخ انصاری»
۲۲۳	 بررسی تصویر «میرزای نائینی»
۲۲۴	 نظر نهایی
۲۲۵	 گفتار دوم: معنای صحیح و فاسد
۲۲۵	 بررسی نظریه آخوند خراسانی
۲۲۷	 بررسی نظریه محقق اصفهانی (امکان طرح صحیح و اعم در بسایط)
۲۲۸	 بررسی نظریه میرزای نائینی
۲۳۰	 نظر نهایی
۲۳۱	 گفتار سوم: تصویر جامع و اهمیت آن
۲۳۲	 بررسی نظر «آخوند خراسانی»
۲۳۷	 بررسی نظر «محقق اصفهانی»
۲۳۸	 بررسی نظر «محقق عراقی»
۲۳۹	 نظر نهایی
۲۴۳	 گفتار چهارم: ثمره بحث صحیح و اعم در عبادات
۲۴۳	 ثمره اول: امکان یا عدم امکان تمسک به اطلاق
۲۴۹	 ثمره دوم: اجرای اصل احتیاط یا اصل برائت

۲۵۰	ثمره سوم: موافقت با نذر
۲۵۱	ثمره چهارم: نماز مردان به محاذات زن
۲۵۲	گفتار پنجم: ادله صحیح و اعم
۲۵۲	بخش اول: ادله مسلک صحیحی
۲۵۸	بخش دوم: ادله مسلک اعمی
۲۷۲	گفتار ششم: صحیح و اعم در معاملات
۲۷۲	بحث اول: جاری بودن یا نبودن نزاع در معاملات
۲۷۳	بحث دوم: منشأ تفاوت شرع و عرف در معاملات
۲۷۶	گفتار هفتم: ثمره بحث صحیح و اعم در معاملات
۲۷۸	بررسی اشکال «مرحوم نائینی»
۲۸۰	فصل سیزدهم: انواع دخالت اشیاء در مأمور به
۲۸۲	نوع اول: جنبه الزامی مأمور به
۲۸۲	نوع دوم: شرط الزامی مأمور به
۲۸۳	نوع سوم: جزء غیر الزامی مأمور به
۲۸۴	نوع چهارم: شرط غیر الزامی مأمور به
۲۸۵	نوع پنجم: ظرف بودن مأمور به نسبت به شیء و مظروف بودن مأمور به
۲۸۶	نقد و بررسی نوع پنجم
۲۸۶	ثمره تقسیم بندی و تفکیک انواع
۲۸۷	بررسی انکار معقولیت جزء و شرط مستحب در واجبات
۲۸۷	نقد و بررسی نظریه متأخرین
۲۸۸	فصل چهاردهم: اشتراک لفظی
۲۹۱	گفتار اول: تبیین اشتراک لفظی
۲۹۳	گفتار دوم: بیان نظر آخوند خراسانی بروجود اشتراک لفظی
۲۹۳	دلیل اول: نقل
۲۹۳	دلیل دوم و سوم: تبادر و عدم صحت سلب نسبت به معانی
۲۹۳	نقد نظر آخوند خراسانی

۲۹۴	گفتار سوم: بیان نظر محقق نهاوندی در استحاله اشتراک لفظی
۲۹۴	تبیین و نقد مدعای اول محقق نهاوندی
۲۹۵	تبیین و نقد مدعای دوم محقق نهاوندی
۲۹۷	نظر نهایی

فصل پانزدهم: استعمال لفظ در بیش از یک معنا

۲۹۸	گفتار اول: تبیین محل نزاع
۳۰۱	گفتار دوم: تبیین مسئله
۳۰۲	نظریه اول: مبتنی بودن امکان یا استحاله بر حقیقت استعمال
۳۰۵	نظریه دوم: استحاله استعمال لفظ در بیش از یک معنا مطلقاً
۳۰۷	گفتار سوم: بیان مختار در مسئله
۳۰۸	گفتار چهارم: بررسی ثمرات مسئله
۳۰۸	مبحث اول: استعمال امر واحد در دو معنای وجوب و استحباب
۳۰۹	مبحث دوم: حمل خطاب بر ارشادیت نسبت به بعض مدلول
۳۰۹	مبحث سوم: مسئله ظاهر و باطن و ارتباط آن با مانحن فیه
۳۱۰	تبیین اول از ظاهر و باطن و نقد آن
۳۱۱	تبیین دوم از ظاهر و باطن

فصل شانزدهم: مشتق

۳۱۴	گفتار اول: تبیین محل نزاع
۳۱۸	اول: اصولی نبودن بحث مشتق
۳۱۹	دوم: نسبت بین مشتق اصولی و مشتق ادبی
۳۲۰	سوم: بررسی اجرای بحث مشتق در باب رضاع در فقه
۳۲۵	چهارم: جریان یا عدم جریان مشتق در اسم زمان
۳۲۸	پنجم: خروج افعال و مصادر ثلاثی مزید از محل نزاع
۳۲۹	ششم: اخذ یا عدم اخذ زمان در موضوع له افعال
۳۳۲	گفتار دوم: منظور از مبادی مطرح در مبحث مشتق
۳۳۴	بررسی نظر محقق عراقی

۳۳۴.....	منظور از واژه «حال» در بحث مشتق
۳۳۶.....	گفتار سوم: تعیین اصل در مسئله مشتق
۳۳۶.....	۱. اصل لفظی در مسئله اصولی
۳۳۷.....	۲. اصل عملی در مسئله اصولی
۳۳۷.....	۳. اصل عملی در فروع فقهی
۳۳۹.....	گفتار چهارم: ثمره نزاع در مشتق
۳۴۱.....	گفتار پنجم: دیدگاه‌های مطرح درباره مشتق
۳۴۱.....	پیشینه تاریخی بحث
۳۴۳.....	بررسی ادله
۳۴۵.....	بررسی نقدهای ادله توسط «میرزا حبیب الله رشتی»
۳۴۸.....	۲. ادله حقیقت بودن مشتق در اعم
۳۵۶.....	جمع بندی
۳۵۷.....	گفتار ششم: بساطت و ترکیب مشتق
۳۵۸.....	دیدگاه اول: بساطت تصویری و تحلیلی مشتق
۳۵۹.....	دیدگاه دوم: بساطت تصویری و ترکیب در ظرف تحلیل
۳۶۰.....	دیدگاه سوم: ترکیب در تصور و تحلیل
۳۶۰.....	نظر نهایی

تکمله

۳۶۳.....	نظر «فتومی» درباره ضرورت اشتراک لفظی
۳۶۳.....	سیر تاریخی بساطت مفهوم مشتق
۳۶۳.....	کلام «قطب‌الدین رازی»
۳۶۳.....	کلام «میر شریف جرجانی»
۳۶۸.....	کلام «مرحوم نائینی»